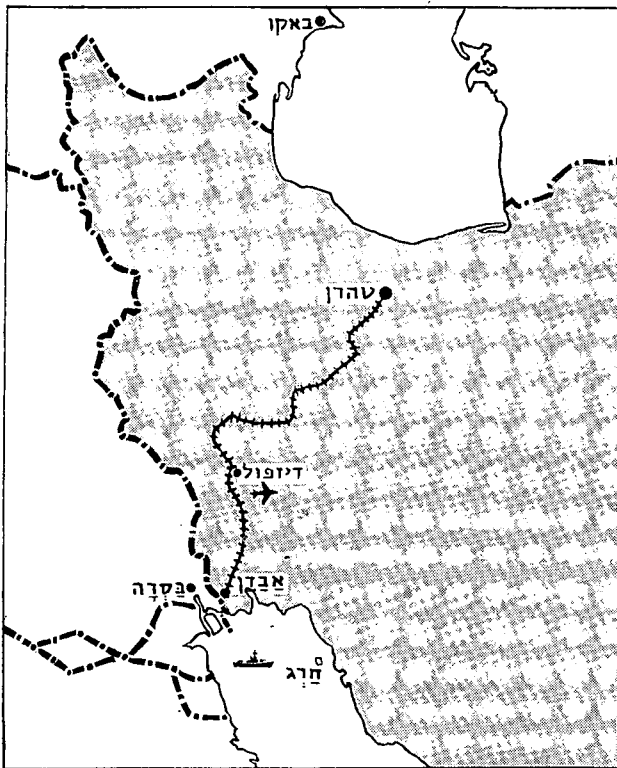

על הפרק: „משעני המערב“ שבמזרח-התיכון

זה כמה שבועות שבהכרזותיו של עבד-אנינאצר נכרכות יחד „חיסולה של ישראל“ („בבוא שעת-הכושר“, ו„כאשר נהיה מוכנים“) — ו„עקירת שרידי המשענים של המערב-האימפריאליסטי במרחב הערבי והמזרח-תיכוני“, כתנאי קודם לכך. מהצהרותיו משתמע כי הכונה היא ל„ניטרול“ מרחב של אלפיים-שלשת אלפים ק"מ מכל עבריה של מדינת-ישראל: קפריסין, לוב, עדן, טהארן, המאחזים הבריטים שבמפרץ הפרסי. במרכזה של תפיסה זו עומדת, כנראה, הפרת מערכת התעבורה האווירית-הצבאית שנועדה לאפשר ל„מערב“ ניידות אסטרטגית על פני המזרח-התיכון ואל מעבר לו. להשגת תכלית זו יופעלו — וכבר מופעלים — אמצעים מדיניים-תעמולתיים, „צבאיים-למחצה“ — ואף צבאיים. שני „קטעי-כרוניקה“ מן העתונות מדגימים את המצב — ואת טיב הבעיות.

„מבצע-רמוז“ אמריקאי

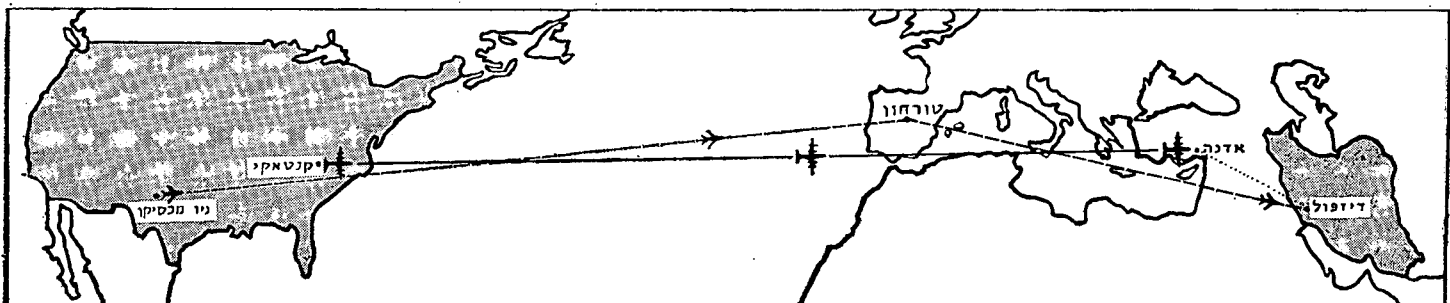

באמצע חודש אפריל הוחל בדרום-מערבה של ארץ-איראן רחבת-הידיים בעריכת תרגיל אשר משתתפו צריכים היו להגיע ממש „מן הקצה האחר של כדור-הארץ“; ואשר משמעותו, לדברי העתונות האמריקאית, רחבה הרבה יותר מ„חזרת“-אימונים בלבד. כינויו של התרגיל — „דלואר“ (בפרסית — „אומץ“); אך הכונה שמרומזת בו תבוא אולי טוב יותר על ידי שתי מלים: „עידוד — ואזהרה“. אופייני היה שמברה"מ — נשמעות עתה מחאות נגד פעולות שהוגדרו כ„יצירת מצב של מתיחות“ בסמוך לגבול הדרומי של ברה"מ — וכן אזהרה כי מטוסים שיעברו קרוב מדי אל גבול זה — יופלו.

אכן, „הרעיון“ שבתרגיל זה כולל את ההנחה כי איראן קיב"לה מארה"ב עזרה לבלימת פלישה שנערכה „מצפון“ — שם משתרע, על פני למעלה מאלפיים ק"מ, גבולה עם ברה"מ. התרגיל נערך במסגרת „ברית-המרכז“ (היא „ברית-בגדד“ לשעבר); אך, למעשה, היתה זו „חזרה“ חשובה לפיקוד-המהלומה של ארה"ב, הנושא עתה גם ב„אחריות האמריקאית“, במצבי-חירום למרחב המזרח-התיכון*.

אך נראה שלא ל„אזהרה“ בלבד הכונה. כשם שההטס הענקי של דיביזיית-שריון שלמה, מאמריקה למערב-גרמניה בסתר אשתקד** חייב היה להוות גם הפגנת-עידוד לארץ ה„מק”

* כן ראה בגרון ב„הדים“ שבחוב' זו, עמ' 35.
** „מערכות“ חוב' קנ"ו, עמ' 26.

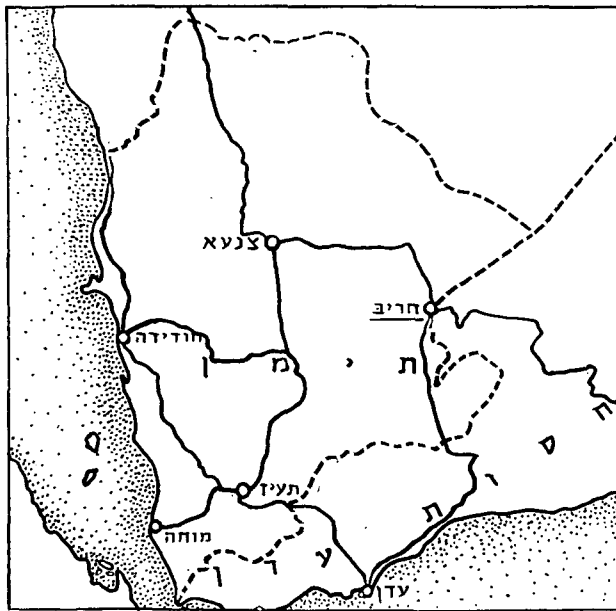

בלת" — הרי כך הדבר גם הפעם, אם כי בקנה-מידה קטן יותר. לפי נוסח העתונות האמריקאית, הכוונה היא, "לאמץ בעלת-ברית עצבנית, בה כבר השקיעה ארה"ב כחצי-ביליון דולרים בסיוע-צבאי".

אם הכוחות שותפו הפעם לא היו ענקיים — הרי שהמרחקים היו גדולים. 36 מטוסי-קרב (מדגם F-100) המריאו מבסיס שבניר-מכסיקו לדרכם בת 8300 הק"מ אל טורחון שבספרד; ומשם — כ-6,400 ק"מ, עד לדינפול שבאיראן. הם, "הסתדרו" בלי שימוש בחניות-הביניים שבאיים האזוריים — ובאלה אשר בלוב (ואין לדעת האם היה בכך גם משום ניסוי לאפשר רויות הפעולה במזרח-התיכון במצב העלול להינצר אם יצליח עבד-אנ-נאצר בשאיפתו לעקור כליל מלוב, ומ-מאחזי-בי-נים" אחרים, את שדות-התעופה האמריקאיים והבריטיים ה-מאפשרים הניה והצטיידות, "בתציד-ך"). אכן, הם תודלקו תכופות, תוך-כדי סיסתם, על-ידי "מטוסי-מיכלית" KC-135. כ-2500 צנחנים מהדיביזיה-המוטסת ה-101 הועלו על שני-עשר מטוסי-סילון ענקיים C-135 בבסיס שבמדינת קנטאקי — והגיעו לאדנה שבדרום-מזרח תורכיה, לא-הרחק ממפרץ אלכסנדרטה; שם עברו למטוסי-ההצנחה הרגילים שלהם, C-130. מנקודות רבות בארה"ב המריאו אירוני-הובלה בנשי-

אם ציוד-לחימה מסוגים שונים. משהגיעו לאיראן, הועמדו כל הכוחות המשתתפים בתרגיל (כולל 2500 חיילים פרסיים) תחת פיקודו של לויט-גנ. גולם אזהרי מצבא-איראן. תפקידם הראשון — להגן על שדה-התעופה שבקרבת דינפול (אשר לפי סיפור-המעשה התקדמה לקראתו שדירת אויב) — הוטל על הצנחנים האמריקאיים; והם הוטלו ממוטסים לאיזור דרכו צריכים היו לעבור, "הפול-שים", — אשר, "נתכונר" בודאי לא רק לדינפול עצמה אלא גם למפעלי-הנפט הענקיים של אבאדאן. באותו זמן עצמו, שיגר כוח-אמפיבי אמריקאי — אשר נמצא במפרץ-הפרסי — פלוגת-רובאים של "צבא-הצי" להסתערות על האי ת'רג, על מנת לאבטח שם שדה-נפט (דמיוני) מפני פלישה או חבלה. התרגיל נועד להימשך, לאחר הנחיתות, עוד 4 ימים. לדברי הקצינים האמריקאיים האחראיים, מעונינים היו לראות כיצד תפעל במצב מעין-זה, "מזיגת" הגייסות האמריקאיים והאי-ראניים. ואילו השברעון, "טאים" האמריקאי טען כי עיקר-המטרה כבר הושג על-ידי עצם עריכת התרגיל: שכן, "ניתן הרמז לאסטרטגים סובייטיים שמצפון — וכן לסינים שממזרח (הודו!) — כי יש ביכולת ארה"ב להביא שפע גייסות לכל מקום, בכל זמן — ובמהירות..."

פעולת תגמול בריטית - ורקעה

מאחרי מעטה-ענן, יהיו סיכוי-ההטיסה שיאימו על פטרול אוירי קבוע גדולים-מדי בשביל מספר המטוסים המצוי. ואילו על הקרקע, הגדלת מספרם של גדודי-הפדרציה — פירושה הכרח לחייל לגדודים אלה גם מחוץ לשבטים הנאמנים.

השלטונות הבריטיים החליטו, איפוא, כי הכרחי להחריב את הריב — אף שידעו כי התכלית היא, בעצם, למשוך תשומת-לבה של ממשלת בריטניה לחזיתם החשופה — ולא לגרום לכוח-היה של תימן דבר כל שהוא שיכאיב להם ולו במעט. הריב

(סוף בעמ' 19)

במערכת ה"משענים" ששרדה לבריטניה במזרח-התיכון — עדין, על "המפקדה-הראשית התלת-זרועית" שבה (צבא חיל-אויר, צי) היא אולי היתד העיקרי. שכונתה של תימן (מהפכה פוליטית — ופשיטות שבטיות), על הכוח המצרי שבה (40 אלף גייסות! — ומטוסי-קרב ומפציצים לרוב) — בצירוף לאי-השקט המתמיד בקרב חלק גדול (ברובו — ממוצא תימני) של אוכלוסית עדן-העיר — חותרת עתה תחת קיום משען זה. זה הרקע ל"פעולת-התגמול" שערך חיל-האויר הבריטי נגד מצודה תימנית.

סופרו הצבאי של שבועון אופוזיציוני בריטי חשוב (ה"ניו-סטייטסמן") כותב, בסוף אפריל:

"עתה, כשהחזקה בחניות-הביניים הבריטיות שבאפריקה היר-פכת במהירות למפוקפקת, גדלה שבעתיים חשיבותה של עדן בעיני המתכנן-הצבאי; אך כמו בקפריסין, בטחון הבסיס מותנה לגמרי בבטחון ארץ-העורף. התקפת-העונשין על הריב הפגינה חולשתה הצבאית של בריטניה — ולא עצמתה. המ-צודה הפכה אולי תל-חרבות — אך מטוסים מתימן עודם יכולים לפגוע במרחב-האוירי של הפדרציה-של-דרום-ערב* וחילים יכולים לחצות גבולותיה כרצונם, ואף עושים כן.

כדי למנוע פשיטות מתימן נחוצים פטרול-אויר מתמיד וכוח-שדה — בסדר-הגודל של הכוחות אשר עבד-אנ-נאצר עצמו שיגר לתימן. לחיל-האויר הבריטי בעדן טייסת אחת של מטוסי, האנטר, מתישנים; וגייסות-הקרקע הם ארבעה גדודי-הפדרציה/ה, הנתמכים על-ידי פלגות קטנות של רגלים, שרייר-ניות וארטילריה בריטיים. באיזור כה מבוותר ופרוע כספר התימני, שם פסגות בגובה שני ק"מ וחצי מוסתרות תכופות

* בריית-הנסיכויות במרחב, "שטח-החסות-שלי-עדן" הבריטי. — המער."

בחלקה מהמחירים הגבוהים של כמה פרויקטים שנכשלו, ובחלקה — מכך שהמחיר של פרויקטים רבים אחרים גדל במשך הזמן הרבה מעל למה ששוער מראש".
הועדה מסבירה כיצד מתחלק תקציב המחקר והפיתוח הצבאי בבריטניה:

● מחקר בסיסי, הנעשה כמעט כולו במתקנים ממשלתיים, הצורך כ-2 מיליון ליש"ט לשנה. "אבל", מציין הדוח, "חשיבותו היחסית עולה הרבה על מחירו. אף חלקו שאינו מכון באופן מיוחד לענות על צרכים מיוחדים של השירותים המזוינים, תורם בכל זאת לאותו אוצר-הידיעות הדרוש כדי לענות על צרכים הצפויים בעתיד".

● המחקר המעשי, הצורך כ-45 מיליון ליש"ט לשנה; אף הוא נעשה בעיקרו במתקני הממשלה.

● לאחר זאת, נותרים כ-190 מיליון ליש"ט לפיתוח עצמו; מתוך סכום זה מוצאים 175 מיליון ליש"ט לפי חוזים עם מפעלי תעשייה.

הדוח מדגיש, כי מרבית הכסף המוקדש למחקר ולפיתוח אינו מוצא על רכישת ידע מדעי, בסיסי או מעשי, אלא על הפיכת ידע זה על-ידי התעשייה למערכות-נשק.

מצב זה הוא טיפוסי; אף כי בארה"ב נעשה חלק גדול יותר של המחקר הבסיסי במוסדות-מחקר שאינם ממשלתיים, ובמקרים רבים נעשה המחקר גם במעבדות של הפירמות התעשייתיות הגדולות. מכל מקום, הממשלה מקיימת תמיד אלמנט חשוב של המחקר הבסיסי והמחקר המעשי במתקניה ובמוסדותיה, כדי להבטיח לעצמה את היכולת לעמוד מקרוב על האפשרויות השונות, המתגלות תוך כדי המחקר, להגיע לאיזה השג טכנולוגי בעל חשיבות ממדרגה-ראשונה.

כאן מן הראוי שנעבור לדיון באספקטים הכלכליים של הפיתוח הטכנולוגי לצרכים הצבאיים.

דבר זה ייעשה במאמר שני שיתפרסם בחוברת הקרובה.

בתפוקה הלאומית-הגלמית (G.N.P.) לבין המהירות שבה יכולה התעשייה לישם, בפיתוחה של יעילות תעשייתית, את תוצאות הגילויים המדעיים. ואמנם, גם בארה"ב וגם בבריטניה מוקדשים 3% מהתפוקה-הלאומית-הגלמית, למחקר ולפיתוח. לפיתוח-הצבאי הישיר הופרשו בשנת 1963 15% של תקציב-ההגנה של ארה"ב; בבריטניה מוקדשות למחקר ולפיתוח צבאיים, כ-250 מיליון ליש"ט, שזה גם כן כ-15% מתקציב-ההגנה; ובשני המקרים אין הסכומים כוללים את הכסף המוקדש לוועדות-לאנרגיה-האטומית — ובארה"ב גם ל-"N.A.S.A." יש תקציב נפרד.

אולם המונח "מחקר ופיתוח" אינו מוגדר באופן חד-משמעי. כך, בארה"ב מבחינים ב-6 שלבים של מחקר ופיתוח לצרכים צבאיים.

בשנת 1963 חולק תקציב המחקר והפיתוח בין שלבים אלה כלהלן:

1. מחקר	—	5%	4. פיתוח הנדסי	—	50%
2. פיתוח מחקרי	—	15%	5. פיתוח מבצעי	—	
3. פיתוח מתקדם	—	15%	(שאושר כבר ליצור)		
6. ניסויים ובחינות	—	15%			

בכל הארצות מהוה ענין המחקר והפיתוח מרכז התענינות מיוחד במינו; אך לא בכלן זהה חלוקתו לשלבים לזו שבארה"ב. ב-1961 הוגש דוח מיוחד על-ידי ועדה בריטית (בראשותו של סיר סולי צוקרמן, היועץ המדעי של שר-ההגנה) שנתמנתה לחקור את ניהול המחקר והפיתוח ואת הפיקוח עליהם. בדוח זה מסבירה הועדה את הסיבות לדאגתו של הציבור לגורל הסכומים העצומים המוצאים למחקר ולפיתוח צבאיים, המהווים 3/4 מכל הכספים המוצאים על-ידי הממשלה הבריטית על מחקר ופיתוח: "דאגה זו נובעת

* N.A.S.A. — "המנהל-הלאומי לתעופה וחלל".

(המשך מעמ' 11)

נבחרה משום שכבר נהרסה כך לפני שש שנים — ונודע לה ערך סמלי כמרכז-חתימה. נקל, יחסית, למצאה; ובהיותה שוכנת על קרקע נישא, שהגישות אליו באויר פתוחות, לא היתה הפעולה נגדה בבחינת סיכון לטייסים. חברי ועדת-ההגנה של הממשלה לא התמצאו בסבך זה של בעיות אסטרטגיות ומדיניות — ובאשרם את ההתקפה הניחה, למעשה, את ההכרעה לאנשים שבמקום.

עתה על המפקד-הראשי בעדן להחליט מהם הצעדים — או התקירות — הנוספים שיידרשו כדי להעמיד את שליטיו שבממשלת-לונדון על חומרת הסכנה מתימן. גודד בריטי, וכן גודד-קומנדו של המארינס המלכותיים, רתוקים לתפקידי בטחון-פנימי בעדן. אי-אפשר לשחררם למבצעים בגבול; והמפקד-הראשי ייאלץ עתה לבקש מממשלת-בריטניה כי תבר-חון-מחדש את החלטתה להביא, הביתה את עיקרה של הבריגדה החונה בקניה. בחשבון שלאורך-זמן, שיגור תוספת

חיילים בריטיים לפדרציה אין בו כדי לסלק את האיום התימני; רק יזמה דיפלומטית, ותיקונים פוליטיים במקום, יש בכוחם להשיג זאת. אך בחשבון הקצר — העברת גייסות מקניה לעדן דומה כי הנה מעשה שאי-אפשר להמנע ממנו".
שלוש, "הערות שוליים":

● "חנית-הביניים" הבריטית (האווירית) שלגביה רגיש ביו-תר מעמדה של בריטניה בעדן — היא, כנראה, זו שבלוב.
● עדן עצמה — אף היא, תחנת-ביניים חיונית (ולא רק ה,מפתח לנפט); והכונה היא לנתיב-האוויר לוב-עדן-האיים המלדיביים (דרום-מערבית לקצה-הודו וצ'יילון) — סינגפור-אוסטרליה.

● גם מבחינת המצבים בקניה (גבול סומלי הרוחזי!) — יש בבריטניה מפקפים אם אפשר לנתר על כן שתתקצא עתודה כללית כלשהי של גייסות בריטיים במקום שאינו הר-בה יותר מרוחק ממנה מאשר עדן.